

Saeima radīs labvēlīgus apstākļus korupcijai?

Publisko iepirkumu komisijām grib dot lielākas tiesības izslēgt pretendētus no tālākās līdzdalības iepirkumu procedūrās, ja to rīcībā būs pierādāma informācija par kandidāta vai pretendenta kādiem pārkāpumiem, šādas normas ieviešanas risks — gadiem gari strīdi un tiesvedības

Teksts Māris Ķirsons

Ilustrācija stock.adobe.com

Foto publicitātes

Tādu ainu, iepazīstoties ar piedāvātajiem grozījumiem Publisko iepirkumu likumā, redz vairāki DB aptaujātie.

Slidens ceļš

“Pretendentu diskvalifikācijai tiek piedāvāts nekonkrēts pamatojums “pasūtītāja rīcībā būs informācija, ar kuru ir pierādāms”, kas dos nekontrolētu rīcības brīvību publisko iepirkumu komisijām lemt par kandidātu un pretendentu izslēgšanu no tālākās līdzdalības iepirkumā,” vērtē ZAB Sorainen zvērināts advokāts Raivo Raudzeps. Viņš norāda, ka brīdī, kad attiecīgi grozījumi stāsies spēkā, iepirkumu komisija pretendentu varēs diskvalificēt teju vai par jebko – konkurences, darba, vides tiesību sfērā. “Liela rīcības brīvība vienlaikus ir arī liela atbildība, kas prasa speciālas zināšanas attiecīgajās jomās, kādu

Publisko iepirkumu likuma grozījumi,

kas paredz kandidāta izslēgšanu no dalības iepirkumā, ja pasūtītāja rīcībā ir informācija, ar kuru ir pierādāms, ka kandidāts vai pretendents:

- ir vienojies ar citiem piegādātājiem un šāda vienošanās ir vērsta uz konkurences kavēšanu, ierobežošanu vai deformēšanu konkrētajā iepirkuma procedūrā,
- ir pārkāpis Latvijas vai Eiropas Savienības normatīvos aktus vides, sociālo vai darba tiesību jomā, darba koplīgumu, ģenerālvienošanos vai prasības, kas noteiktas starptautiskajās konvencijās,
- profesionālajā darbībā ir pieļāvis tādus būtiskus pārkāpumus, kuru dēļ ir pamatoti apšaubāma tā godprātība atbilstoši izpildīt iepirkuma līgumu vai vispārīgo vienošanos.

Avots: Saeima

iepirkuma komisiju locekļiem parasti nav. Nav efektīva tiesību aizsardzības mehānisms. Līdz ar to ir liels nepamatotu lēmumu un attiecīgi to pārsūdzēšanas risks,” tā R. Raudzeps. Viņš pieļauj, ka šāda iepirkumu komisijas diskvalifikācija raisīs diskvalificēto pārsūdzības Iepirkumu uzraudzības biroja un tam sekojošajā administratīvajā tiesā. “Diemžēl jau Saeimas Tautsaimniecības, vides un agrārās komisijas sēdē tika uzdots jautājums, bet Iepirkumu uzraudzības biroja direktors nespēja atbildēt – kāda būs šīs iestādes rīcība, ja kāda iepirkumu komisija, balstoties tikai uz informāciju par spēkā nestājušos, piemēram, Konkurences padomes lēmumu, diskvalificēs pretendentu no tālākās dalības iepirkumu konkursā,” stāsta R. Raudzeps. Aprakstītā situācija norāda, ka arī Iepirkumu uzraudzības birojam pašlaik nav skaidrs, balstoties uz kādiem apsvērumiem tiks pieņemts lēmums saistībā ar diskvalifikāciju.

“Nav kritēriju, kas varētu palīdzēt izvērtēt katru konkrētu situāciju, kur kāds tiek izslēgts no tālākās līdzdalības iepirkumā,” tā R. Raudzeps. ➔

Viedoklis

Grozījumi ar apsveicamu mērķi, bet, iespējams, pretējām sekām

Lauris Rasnačs,
ZAB Rodl & Partner zvērināts advokāts,
tiesību zinātņu doktors

2021. gada 23. septembrī Saeima 2. lasījumā pieņēma likumprojektu "Grozījumi Publisko iepirkumu likumā", kas cita starpā paredz Publisko iepirkumu likuma 42. panta izteikšanu jaunā redakcijā, tostarp papildinot ar jaunu punktu, kas paredz kandidāta izslēgšanu no dalības iepirkumā, ja pasūtītāja rīcībā ir informācija, ar kuru ir pierādāms, ka kandidāts vai pretendents: a) ir vienojies ar citiem piegādātājiem, un šāda vienošanās ir vērsta uz konkurences kavēšanu, ierobežošanu vai deformēšanu konkrētajā iepirkuma procedūrā, b) ir pārkāpis Latvijas vai Eiropas Savienības normatīvos aktus vides, sociālo vai darba tiesību jomā, darba koplīgumu, ģenerālvienošanos vai prasības, kas noteiktas šā likuma 3. pielikumā minētajās starptautiskajās konvencijās, c) profesionālajā darbībā ir pieļāvis tādus būtiskus pārkāpumus, kuru dēļ ir pamatoti apšaubāma tā godprātība atbilstoši izpildīt iepirkuma līgumu vai vispārīgo vienošanos.

Kā secināms no likumprojekta anotācijas, šī norma varētu tikt piemērota, piemēram, ja iepirkumā pasūtītājs konstatē, ka ir iesniegti divi identiski piedāvājumi, kuros var būt identiskas kļūdas, vai arī ir konstatējamas citas pazīmes, pēc kurām saskaņā ar Konkurences padomes materiālos norādīto varētu tikt izdarīts secinājums, ka iepirkums ir "kartelizēts". Lai arī likumprojekta virzība ir uzsākta vēl 2020. gadā, nav noliedzams, ka šī likumprojekta ideja rezonē arī ar likumdevēja un izpildvaras noskaņojumu pēc Konkurences padomes 2021. gada 30. jūlija lēmuma t.s. *Būvnieku karteļa* lietā. Lai arī nav noliedzams, ka karteli ir sevišķi smags konkurences tiesību pārkāpums, kas nodara būtisku kaitējumu ekonomikai un patērētāju labklājībai, minētās tiesību normas formulējums iziet tālu ārpus karteļu ierobežošanas, turklāt tas arī var neattaisnot ar to saistītās cerības karteļu ierobežošanā. Pirmkārt, lai arī pasūtītājs saņemtajā iepirkumu dokumentācijā var konstatēt pazīmes, kas vedina domāt par iepirkuma "kartelizāciju", jebkurā gadījumā ir jāveic lietas apstākļa pilnīga un vispusīga pārbaude, ko saskaņā ar Konkurences likuma 20. panta pirmās daļas pirmo teikumu var veikt tikai Konkurences padome vai tiesa, nevis pasūtītājs. Šajā kontekstā jāatzīmē, ka arī konkurences tiesībās, līdzīgi krimināltiesībās, ir piemērojama nevainīguma prezumpcija, ko paredz Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības

konvencijas 6. panta otrā daļa un Eiropas Savienības pamattiesību hartas 48. panta pirmā daļa, kam minētā likumprojekta norma nonāk pretrunā. Otrkārt, dažādi pasūtītāji, vērtējot pierādījumus par iepirkumu iespējamu "kartelizāciju", var nonākt pie dažādiem secinājumiem un līdz ar to arī lēmumiem. Šādā gadījumā var veidoties situācijas, ka līdzīgos apstākļos viens pasūtītājs izslēdz attiecīgos pretendētus no dalības iepirkumā, bet cits pasūtītājs šādu lēmumu nepieņem. Iepriekš minētās situācijas būs pretējas tiesiskās noteiktības prasībām. Vēl jo vairāk – var izrādīties, ka vienā gadījumā pasūtītājs ir izslēdzis no dalības iepirkumā pretendētus, saistībā ar kuriem aizdomas par karteli vēlāk neapstiprinās, bet citā gadījumā pretendenti, kuri patiešām izrādīsies karteļa dalībnieki, no iepirkuma netiks izslēgti. Šādā gadījumā likumprojekta norma savu mērķi neattaisnos. Treškārt, minētā norma kā pretendentu izslēgšanas pamatus paredz arī, piemēram, "apšaubāmu godprātību". Šie pamati aptver plašu un subjektīvi vērtējamu gadījumu loku, kas tiks vērtēti dažādi. Tas, kā jau minēts, būs pretēji tiesiskās noteiktības prasībām. Iespējams, ka likumdevējam vajadzētu atturēties no minētās normas pieņemšanas, tā vietā, piemēram, stiprinot Konkurences padomes kapacitāti iespējamo karteļu lietu izpētē un karteļu atklāšanā.

Viņš norāda, ka ne tikai iepirkumu komisijās, bet arī Iepirkumu uzraudzības birojam nav ne konkurences, ne darba un vides tiesību ekspertu, lai varētu izlemt par konkrētā pretendenta pārkāpumu un līdz ar to arī diskvalifikācijas pamatotību. "Tas nozīmē, ka arī šīs iestādes lēmumus prognozēt nav iespējams, tieši tāpat kā iepirkumu komisijas lēmumus, un tādējādi neapmierinātais – diskvalificētais – pretendents varētu vērsties tiesā," tā R. Raudzeps. "Gadījumos, kad likums pasūtītājiem piešķir rīcības brīvību, piemēram, sagatavot tādus līgumu nosacījumus, kādus tie vēlas, uzraugošā iestāde būtībā nevērtē pasūtītāja lēmumu saturisko pusi, un tieši tāpat varētu būt arī diskvalifikācijas gadījumos nākotnē," turklāt norāda R. Raudzeps. Viņaprāt, Iepirkumu uzraudzības birojs varētu vērtēt

tikai kādus procesuālus pārkāpumus iepirkumu komisijas lēmumu pieņemšanas procesā, nevis pretendenta izslēgšanas no tālākās līdzdalības iepirkumu procedūrā pamatotību pēc būtības. Viņš pauda cerību, ka administratīvā tiesa šādu lietu varētu izspriest, balstoties uz pierādījumiem un tiesiskās valsts principiem. "Bet, kamēr tiesa pieņems lēmumu un tas stāsies likumīgā spēkā, paies ilgs laiks, bet pa šo laiku attiecīgais iepirkumu līgums ar izvēlēto pretendentu būs noslēgts, un pat tiesas pozitīvais lēmums konkrētajam – no šī iepirkuma diskvalificētajam – uzņēmējam varēs būt tikai kā morāls gandarījums," skaidro R. Raudzeps. Jāņem vērā, ka iepirkumos piedalās, lai saņemtu pasūtījumu un nopelnītu, nevis tiesātos par morāla gandarījuma saņemšanu.

"Pretendentiem teorētiski ir tiesības uz pašattīrīšanos (pasākumiem, lai sakārtotu savu struktūru vai procesus un pierādītu savu labošanos) gadījumos, kad ir pieļautas kādas kļūdas pagātnē," papildus atgādina R. Raudzeps. Viņaprāt, ar līdzšīnējiem izslēgšanas noteikumiem iepirkumu pretendenti savu rīcību var nomērīt un veikt nepieciešamos pasākumus, lai atjaunotu uzticamību un tāpēc pārkāpumu dēļ netiktu izslēgti no publiskajiem iepirkumiem. Tas gan nebūs iespējams ar pašlaik Saeimā izskatīšanā esošajiem jaunajiem izslēgšanas iemesliem, kuros nav precīzu kritēriju. "Būtībā neviens pretendents, piesakoties iepirkumā, nevarēs zināt, vai iepirkuma komisija tā darbībā saskata pārkāpumus, attiecībā uz ko kandidātam vai pretendentam jāveic kādi organizatoriski

vai citi pasākumi, lai uzlabotu savu uzticamību, līdz ar to nevarēs būt drošs, ka iepirkumu komisija viņu nediskvalificēs,” uzsver R. Raudzeps.

Saredz diskrimināciju

Vairāki uzņēmēji iecerētās normas vērtē kā diskriminējošas attiecībā uz vietējā tirgū strādājošajiem, jo “tiem, kas dara, vienmēr pastāv risks kaut ko neizdarīt 100% pareizi, vai arī par tiem vienmēr būs kādas sūdzības, piemēram, par kāda darbinieka atlaišanu utt.”. Savukārt priekšrocības šādu grozījumu spēkā stāšanās situācijā tiek saredzētas tieši ārvalstu kompānijām, kuras Latvijā iepirkumos nepiedalās un tāpēc tās būšot baltas un pūkainas. Viens no DB aptaujātajiem uzņēmējiem retoriski jautāja, vai varētu būt unikāla situācija, ka viena iepirkumu komisija konkrētu pretendentu diskvalificē, bet cita līdzīgā iepirkumā to nedara. Un vēl – vai diskvalifikācija no vienas iepirkumu komisijas puses nozīmēs automātisku izslēgšanu no publiskajiem iepirkumiem visās vietās?

Augsne subjektīvismam

“Nenoliedzami, ka iepirkumu komisijām būs iespēja pieņemt subjektīvus lēmumus, piemēram, ja nepatīk pretendents, ap to ir kaut kāda nesaprotama ažiotaža vai citu iemeslu dēļ. Savukārt korupcijas apkarotāju ieskatā nekontrolēta – pārāk liela – rīcības brīvība ir viens no korupcijas riskiem,” tā R. Raudzeps. Viņaprāt, subjektīvisma apstākļos var izpausties arī favorītisms un tikpat labi arī ieinteresētība.

“Nenoliedzami, ka iepirkumu komisijām būs iespēja pieņemt subjektīvus lēmumus, piemēram, ja nepatīk pretendents, ap to ir kaut kāda nesaprotama ažiotaža vai citu iemeslu dēļ. Savukārt korupcijas apkarotāju ieskatā nekontrolēta – pārāk liela – rīcības brīvība ir viens no korupcijas riskiem,

Raivo Raudzeps.

Pārāk daudz kaitīgu blakņu

“Šķiet, ka visi būs priecīgi – mazāk pretendentu iepirkumu konkursos, labākas cenas, vairāk darba iepirkumu komisijām, iepirkumu uzraudzītājiem, tiesām, juristiem, advokātiem un arī vairāk tiesvedību,” situāciju vērtē viens no aptaujātajiem, kurš nevēlējās publiski komentēt grozījumu projektu. Viņa ieskatā, politisko spēku vairākuma griba zināmu daļu pretendentu atstāt aiz publisko iepirkumu borta radīs citus blakusefektus. “Ja tiesiskā valstī uz aizdomu pamata – tikai tāpēc, ka konkrētais pretendents vai tā vadītājs, kapitāldaļu īpašnieks vai darbinieks pieminēts kādā publikācijā vai, vēl vairāk, iesaistīts kādā strīdā – iepirkumu komisija attiecīgo kompāniju izslēgs no tālākās dalības iepirkumā, tad ir jautājums par nepieciešamību pēc kaut kādiem likumiem un normām un pat spēkā stājušajiem tiesu nolēmumiem,” skaidroja aptaujātais. Viņš pieļauj, ka iecerētā revolūcija publiskajos iepirkumos ļaut piedalīties tikai baltiem un pūkainiem pretendentiem nozīmēs vienkārši veco vēžu juridisko virsbūvju likvidāciju un jaunu juridisko formu izveidi, kaut arī tieši tie paši vēži būs, tikai jau citā – tīrā kultūrē. “Protams, ārvalstu kompānijām būs sava veida priekšrocība, vismaz kādu brīdi,” uz jautājumu, vai kādām kompānijām varētu būt kaut kādas priekšrocības piedāvāto grozījumu akceptēšanas gadījumā, atbild aptaujātais. Viņaprāt, grozījumi Publisko iepirkumu likumā ir vērsti uz tā dēvētā būvnieku karteļa lietu, taču tāpēc jau nesot par cietējiem jāpadara visi. ☹

LIAA

2021.

**UZDRĪKSTIES
UZVARĒT** JA Latvia®

UZŅĒMĒJDARBĪBAS
IEDVESMAS
KONFERENCE

29/10/2021
tiešsaistē

Vairāk info JALATVIA.LV

**VEIKSMĪGI UZŅĒMĒJI.
SPILGTI STĀSTĪ.
KRĀŠŅI ŠOVI.**

